

İhsan Süreyya Sırma Kitabı: Pervari'den Paris'e, Söyleşi: Prof. Dr. Adnan Demircan, (İstanbul: Beyan Yayınları 2018), 543 Sayfa.

Ümit Güler*

Eser, Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma'nın hayatını konu edinen ve sohbet havası içerisindeki röportaj serilerinden meydana gelen nehir söyleşi türünde bir çalışmadır. Eserin içeriğine geçmeden fiziki yapısı hakkında kısaca bilgi verilebilir. Kitap tasarımı ve mizanpaj açısından başarılı olduğu gibi kullanılan malzeme bakımından da iyi bir kalitededir. Yapı ve boyut itibarıyla eser, süngerli ciltli ve 14x21.5 ebatlarındadır. Mezkûr fiziksel özellikler, okuyuşu kolaylaştırmakta ve eserin içeriğinden istifade imkânını artırmaktadır. Dolayısıyla çalışmada görsellik ve işlevselliğin başarılı biçimde bir araya geldiği söylenebilir.

Çalışmanın yazarı ülkemizin önde gelen İslam tarihçilerinden Prof. Dr. Adnan Demircan'dır. Demircan, eserin sunuş kısmında kendisini hayata hazırlayan ve üzerinde hakkı olan hocaların başında Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma'nın geldiğini, hatta İslam tarihine ilgi duymasının onun sayesinde gerçekleştiğini ifade eder. Zira İhsan Süreyya Sırma, Demircan'ın Atatürk İlahiyat Fakültesindeki öğrencilik yıllarında İslam Tarihi derslerine giren hocalarındandır. 1983-84 yıllarından eserin kaleme alındığı 2018 yılına kadar hocasıyla irtibatını devam ettirmiş; kendisini ve çalışmalarını yakından takip etmiş olmasının, bu eserin başarısına büyük bir katkısının olduğu söylenebilir. Zira günlerce sürdüğü ve birçok oturumda meydana geldiği anlaşılan bu söyleşide, Sırma'ya yöneltilen soruların sıradan bir araştırmacının vakıf olamayacağı derinlikte ve hususiyetlerde olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Kanaatimizce Sırma'ya yöneltilen soruların niteliği ve seyri, ancak onu ve yaşamını iyi tanıyan bir kimse tarafından sorulabilirdi ki Demircan'ın bunu başarıyla gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. İhsan Süreyya Sırma'nın kendisine yöneltilen soruları samimiyet ve zengin bir malumat ile yanıtlamış olması da eserden istifadeyi keyifli ve akıcı bir hale getirmiştir. Bu sayede Sırma'nın yaşantısı, düşünceleri ve bilhassa son derece yoğun ve zengin geçmiş, başarıyla yansıtılmış ve çözümlenmelere olanak sağlanmıştır.

Kitap, bölüm bazlı olarak değil de Sırma'nın hayatının önemli dönüm noktalarını ifade eden başlıklarıyla şekillenmiştir. Bir diğer ifadeyle çalışmanın içerisindeki başlıklarıyla genel itibarıyla Sırma'nın hayatındaki kilometre taşları esas alınmıştır. Sırma'nın hayat hikâyesi, dünyaya geldiği yer olan Siirt'in Pervari ilçesinden başlatılmış; insani, İslami ve entelektüel boyutlarıyla ve genel itibarıyla kronolojik bir yaklaşımla günümüze kadar getirilmiştir. Çalışmanın bilhassa son kısımlarında Sırma'nın dinî, tarihi, siyasi, sosyal ve kültürel konulardaki görüş ve yorumlarına yoğunlaşmıştır. Doğu ve Batı dünyasına ve bilhassa Müslüman toplumlara dair

---

Article Types/Makale Türü: Book Review/Kitap Değerlendirmesi

Received / Makale Geliş Tarihi: 18/01/2020, Accepted / Kabul Tarihi: 03/04/2020

DOI: <https://doi.org/10.26791/sarkiat.676971>

* Batman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı, umit.guler@batman.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0828-4197>

oldukça kritik ve can alıcı mevzularda son derece açık ve samimi analizlerde bulunulduğu gözlenmiştir.

Eser, İhsan Süreyya Sırma'nın 1950'lili yılların Pervari'sinde çok zor ve kıt imkânlar içerisinde bulunmasına rağmen eşine çok az rastlanabilecek bir düzeyde okuma ve öğrenme azmi olduğunu göstermektedir. Zira ilkokulu bitirdiğinde, Pervari'de ortaokul ve lise bulunmadığından evden kaçarak Siirt'e gitmeye karar vermiş ve teşebbüste de bulunmuştur. Kendisinin o yaşta sahip olduğu bu azim ve kararlılığı gören ailesinin ve diğer bazı kimselerin onun önünü açmasıyla Siirt'e giderek başarıyla ortaokul ve lise tahsilini yapmıştır. Böylelikle Sırma, Pervari'den çıkan ilk ortaokullu, liseli, üniversiteli ve ilahiyatçı olmuştur. Bunun yanı sıra Türkiye'de İlahiyat okuyan ilk Siirtli de yine kendisidir. (s. 55) Ancak Sırma'nın İlahiyatçı olma hikâyesi de ilginçtir. Zira kendisi esasında doktor olmak istiyordur. 1962 yılında üniversite sınavına girmek ve tercihte bulunmak amacıyla Ankara'ya giden Sırma, memleketindeki hastalara hizmet etmek ve onları tedavi etmek amacıyla tercihlerindeki ilk sıraya tıp fakültesini yazmıştır. Geriye iki tercihi kalmıştır ve bir broşürde ilahiyat diye bir şey fark ettiğini ve bunu merak ederek ilahiyat fakültesini ziyaret ettiğini ifade etmektedir. Fakülte sekreteri olan Nezihe Hanım'a "Teyze burada ne okutuluyor?" diye sorunca, "Evladım ne okutulmaz ki? Arapça, Farsça, İngilizce, Osmanlıca..." cevabını aldığını, bunun üzerine "Benim aradığım yer bu" diyerek tercihlerinin ikinci sırasına ilahiyatı yazdığını ve hasbelkader bu fakülteyi kazandığını ifade etmektedir. Sırma, o süreçte ilahiyatın ne olduğunu bilmediğini fakat mezkûr dilleri öğrenmek için ilahiyatı tercih ettiğini ifade etmektedir. (s. 75) Fakat o, fakültede beklediği eğitimi bulamamış olmakla birlikte hayatının ilerleyen yıllarında Arapça, İngilizce, Fransızca ve Farsça'yı çok iyi bir düzeyde öğrenmiştir. Fakülte yıllarında ise imkânlarının oldukça kısıtlı olmasına rağmen bilhassa İngilizce'sini çok iyi bir düzeye getirmiş olması ona yurt dışı eğitim olanaklarının kapısını açtığı gözlenmektedir. Sırma, önüne çıkarılan art niyetli tüm engellemelere rağmen doktora bursunu kazanarak Fransa'ya gitme hakkını elde etmiştir. Orada geçirdiği sürecin ve bilhassa Muhammed Hamidullah ve doktora danışmanı Jacques Berque'den aldığı eğitimin, kendisinin akademik ve entelektüel dünyasının gelişiminde önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Sırma'nın Fransa'da yaşadıkları, özellikle Fransızca'yı öğrenme süreci ve buna yönelik azmi ve çabası bir hayli ilgi çekicidir. Sırma, sıfırdan başladığı Fransızca'sını sadece sekiz ay gibi kısa bir sürede çok iyi bir düzeye getirmiştir. Bu onun öğrenmeye duyduğu tutkunun bir neticesi olsa gerektir. Eserde yer alan şu pasaj o hissiyata işaret etmektedir:

"Orada (mağazada) bir şeyler ararken 25-30 yaşlarında bir adamla çarpıştık. Adam "pardon!" dedi. Ama öyle bir güzel telaffuz etti ki çok hoşuma gitti. O an orada bir şey yaptım: Adamcağız farkına varmadan onun pardon telaffuzunu öğrenebilmek için altı defa kendisine çarptım..." (s. 120)

Sırma doktora eğitimi için Fransa'ya gittikten bir süre sonra Arapça'sını ilerletmek için Tunus'a gitmiştir. Burada da Raşid Gannuşi gibi İslami hareketlerde yer almış önemli kimselerle arkadaşlığı olmuş, Arapça'sını ilerletmiş, farklı yerleri gezmiş ve tabii ki bu süreçte birçok macera da yaşamıştır. Sırma Fransa'ya döndükten sonra da bir öğrenci olarak sahip olduğu kısıtlı imkânlara rağmen gezilerde bulunmaya azami gayret sarf etmiştir.

Sırma, doktora çalışmasını Sultan Abdülhamid üzerine yapmıştır. Fakat bazı hocalarının Abdülhamid'i sevmemelerinden ötürü birçok sıkıntı yaşamış ve birkaç hoca değiştirmek zorunda kalmış, fakat çalışmasını 1973 yılında başarıyla tamamlayarak Türkiye'ye dönmüştür. Döndükten sonra da Abdülhamid üzerine çalışmalara devam etmiş ve aynı

zamanda İslam tarihinin ilk dönemlerine de yönelmiştir. Sırma, çalışmalarında ahlaki prensiplerini hep ön planda tutmuştur. Ona göre bir tarihçinin muhtelif menfaatler doğrultusunda gerçekleri eğip bükmesi ve şahsiyetini kaybetmesi büyük bir problemdir; hak, hakikat ve gerçekler her şeyin üstünde olmalıdır. İlim adamı bağımsızlığını koruyabilmelidir. (s. 245)

Eser, Sırma'nın doktorasını tamamlayıp ülkesine döndükten sonra birçok haksızlığa ve baskıya maruz kaldığı; kendisinin bu şartlar karşısında doğru bildiği yolda inanç ve kararlılıkla ilme ve mücadeleye devam ettiği safahatları ele almaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla Sırma'nın hayatında çevresel şartlar sürekli değişmiş; sakin bir hayatı olmamış veya olamamıştır. Fakat onun hayatında değişmeyen bazı sabiteler vardır. Bunların başında iman ve amel bütünlüğü; sonrasında ise sürekli bir öğrenme ve bildiklerini yazılı ve sözlü olarak aktarma arayışı gelmektedir. Nitekim yaşadığı sıkıntıların önemli bir kısmının da bundan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. 35 civarı kitap, onlarca makale, köşe yazısı, konferans vesair çalışmalar meydana getirmiştir.

Kitabın genelini de işaret ettiği üzere Sırma 1967 yılında doktora amacıyla yurt dışına çıkmasından sonra akademik ve entelektüel anlamda hayatında farklı bir safha başlamıştır. Bunun yanı sıra hayatına renk ve keyif katmayı da başarıyla sağladığı anlaşılmaktadır. Zira eserde Sırma'nın fotoğrafçılığa ve gezmeye yönelik tutku düzeyinde bir ilgisinin olduğu; doğa, tarih ve farklı kültürlerin onun için özel bir anlam ifade ettiği gözlenmiştir. Arap ülkelerinin tamamını ve onların haricinde de onlarca ülkeyi gezmiş; gezip gördüğü yerleri fotoğraflamış ve bulunduğu yerlere dair gözlem ve analizlerini titiz biçimde yazıya geçirmiştir. Sırma'nın eğitim veya gezi amaçlı olarak bulunduğu yerleri çok iyi biçimde gözlemlediği ve analiz ettiği de söylenebilir. Çok okuması ve gezmesinin onun kültürel ve entelektüel dünyasına olan katkısı, yapmış olduğu analizlerde kendini bariz biçimde hissettirmektedir.

Eser, İhsan Süreyya Sırma'nın araştırmacı kimliğine dair de oldukça kıymetli veriler ortaya koymaktadır. Örneğin bir İslam tarihçisi olarak Sırma'nın kalem oynattığı sahaların oldukça geniş olduğu gözlenmektedir. Kendisi Osmanlı ve Batı arşivlerini, klasik ve modern İslam tarihi kaynaklarını çalışmalarında kullanmıştır. İslam tarihinin geneline ve bilhassa ilk ve son dönemlerine dair kıymetli çalışmalar ortaya koymuştur. Bu da onun ayırt edici yönlerinden biridir. Zira hakkını vererek böylesine geniş bir yelpazede kalem oynatmak bir hayli zordur.

Son olarak eserin genel itibarıyla gayet başarılı olduğu söylenebilir. Bilhassa İhsan Süreyya Sırma, geçmişe ve anılarına dair öylesine detaylı ve canlı aktarımlarda bulunmaktadır ki hafızasının gücü çalışmanın her safhasında kendisini ihsas etmektedir. Üslup akıcıdır ve muhteva oldukça zengindir. Bilhassa tarih ve sosyoloji araştırmalarına yönelik zengin bir içerik ihtiva etmektedir. Çalışma görsel materyaller ve fotoğraflarla zenginleştirilmiştir. Eser, sadece İhsan Süreyya Sırma'nın hayat hikâyesine ve düşüncelerine değil, aynı zamanda toplumsal problemlerimize ve Türkiye'nin yakın geçmişine de ışık tutmaktadır. Bu bakımdan mevzubahis kitabın tarihçilere, sosyologlara ve genel okuyucu kitesine hitap ettiği; ancak bilhassa gençleri müstefit edeceği söylenebilir.